

RAPORTTI SEURAKUNNILLE

Tässä muistiossa raportoidaan asun-, njamwezin-, fipan- ja njihankielisten raamatunkäännöshankkeiden etenemisestä Tansaniassa. Suomen Pipliaseura kiittää yhteistyöstä ja luottamuksesta raamattutyön toteuttamisessa.

Pipliaseuran seurakunnastanne vastaanottaman kannatuksen määrän Kirkon lähetystyön ja kansainvälisen diakonian kannatustilaston mukaan löydätte verkkosivuilta osoitteesta <https://evl.fi/plus/hallinto-ja-talous/tilastot-ja-asiakirjat/kirkon-lahetystyon-ja-kansainvalisen-avustustoiminnan-tilastot>

Samasta osoitteesta löytyy myös raportti, jolla kirkon lähetysjärjestöt raportoivat kunkin järjestön tuottojen ja kulujen prosentuaalisesta jakaantumisesta tuotot ja kulut -tilastossa. Kuluryhmät ovat ulkomainen toiminta, ulkomaantyön tukitoimet kotimaassa. Pipliaseura antaa tarvittaessa yksityiskohtaisempia tietoja saamastaan taloudellisesta tuesta ja toimintaan käytetyistä varoista.

YLEISTÄ ASUN-, NJAMWEZIN-, FIPAN- JA NJIHANKIELISISTÄ RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKKEISTA

Perustiedot: Tansaniassa useaan kieliryhmään kuuluvat kirkot ovat pyytäneet Tansanian Pipliaseuralta uusia raamatunkäännöksiä. Näihin kieliryhmiin kuuluvat asun, njamwezin, fipan ja njihan puhujat. Aiemmin asun, njamwezin ja njihan kielille käännetyt Uudet testamentit on julkaistu 1950- ja 1960- luvuilla ja ovat kieleltään vanhentuneita. Fipan kielelle vuonna 1988 julkaistussa Uudessa testamentissa on puolestaan vaikutteita useasta alueella puhuttavasta kielestä, ja kieliyhteisö on siksi pyytänyt siitä korjatun version.

Suomen Pipliaseura tukee käännöstyötä kaikissa näissä hankkeissa. Käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde toimii kääntäjien kouluttajana ja käännösten konsulttina eli lopullisena tarkastajana.

Pipliaseuran tekemän taustakartoituksen jälkeen, työ käynnistettiin asun ja njamwezin parissa vuonna 2020. Vuonna 2021 asun ja njamwezin kääntäjät ovat jatkaneet Vanhan testamentin historiallisten kirjojen vedostamista ja

PIPLiA. voimasanoja

työstämistä. Myös näiden kääntäjien koulutus on jatkunut edellisen vuoden tapaan.

Lokakuussa 2021 pidettiin valintatyöpaja kuudelletoista fipin ja njihan kääntäjäkandidaatille. Työpaja järjestettiin Dodomassa ja sen perusteella valittiin hankkeille kääntäjät. Ensimmäinen varsinainen kääntäjäkoulutus pidettiin Dodomassa marraskuussa. Kääntäjien ja käännösten kommentointiryhmän koulutus on myös aloitettu.

Tansanian 58,5 miljoonaisesta väestöstä lukutaitoisia on keskimäärin 77,9 prosenttia. Miesten lukutaitoisuus on korkeammalla tasolla kuin naisten. Koulukielinä ovat swahili ja englanti, ylemmillä asteilla pääosin englanti. Yleensä kielivähemmistöjen keskuudessa lukutaidottomuus on suurempaa kuin valtakielen puhujien parissa. Käännöstyön edetessä tavoitteena on tuottaa myös alkeislukutaitomateriaalia heikkolukutaitoisille, jotka haluavat oppia lukemaan omakielistä Raamatuaan. Uusi raamatunkäännös tukee lukutaitoa, sekä vähemmistökielten ja kulttuurien kehittymistä ja säilymistä.

Raamatunkäännöstyön työmenetelmä: Pipliaseurojen

raamatunkäännöstyötä tekevät paikalliset kielenpuhujat, jotka puhuvat kieltä äidinkielenään. Suomen Pipliaseura tekee Yhtyneiden Raamattuseurojen verkostossa käännöstyön konsultointia, arvioi osaltaan hankkeita sekä tukee niitä taloudellisesti. Käännöstyössä noudatetaan menetelmää, jossa kääntäminen jaetaan neljään peräkkäiseen vaiheeseen.

1. Kääntäjä laatii tekstistä raakakäännöksen 2. Tämän jälkeen kääntäjän kollegat tarkistavat raakakäännöksen sisällön ja kieliasun. Näin varmistetaan, että käännöksen kieli vastaa sovittuja käytänteitä ja normeja. 3. Seuraavaksi kielenhuollettua käännöstä testataan valikoidun kommentointiryhmän avulla. Testauksen avulla pyritään varmistamaan, että tavallinen lukija ymmärtää käännöksen. 4. Kun testauksen yhteydessä havaitut ongelmat on korjattu, käännöskonsultti tarkistaa käännöksen Raamatun alkukielistä tekstiä vastaan, jolloin korjataan mahdolliset ongelmat tai puutteet. Tämän jälkeen voidaan käännöksen katsoa olevan valmis.

PIPLiA. voimasanoja

NJAMWEZINKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Kohderyhmä: Tansaniassa on arviolta 1,5 miljoonaa njamwezinkielistä puhujaa (2016). Väestö asuu maan keskilännessä, Taboran läänin Mbozin piirikunnassa Victoria- ja Rukwa-järvien välisellä alueella.

Njamwezit ovat uskonnoltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia. Perinteisten uskontojen tapoja on osin sekoittunut niin kristinuskoon kuin islamiinkin.

Lukutaitoisuuden aste njamwezinpuhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 59 % (läänin keskiarvo vuonna 2012). Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Luettavaa materiaalia ja kirjoja njamwezin kielellä ei ole paljon saatavissa vuonna 1951 julkaistua Uutta testamenttia ja vuonna 1961 julkaistua katekismusta lukuun ottamatta. Njamwezi on kuitenkin elinvoimainen ja laajasti käytetty kieli.

Projektikuvaus ja tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen njamwezinkielinen koko Raamattu. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi, Uuden testamentin osalta tehdään tarkistuskäännös.

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan kaikkia kirkkoja. Kirkkojen johtajat toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä.

Tavoitteena on julkaista njamwezinkielinen Raamattu vuoteen 2030 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Vanhan testamentin historiallisten kirjojen vedostaminen (yllä mainittu vaihe 1) ja tarkistaminen (vaiheet 2–3) on jatkunut.

Pandemian jatkumisen vuoksi käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde on kouluttanut kääntäjiä pääosin etänä. Koulutuksessa on kiinnitetty huomiota käännösperiaatteisiin, aakkoston kehittämiseen, Paratext-ohjelman käyttöön ja hankesuunnitteluun. Tämän lisäksi on tarkistettu raakakäännöksiä jokaisen kääntäjän kanssa erikseen. Tämä jälkimmäinen on osoittautunut tehokkaaksi etäkoulutusmuodoksi.

Käännöstekstien tilanne vuoden 2021 lopussa oli seuraavanlainen:

PIPLiA. voimasanoja

Vaihe 3: Joosua, Ruut, I. Samuelin kirja, I. Aikakirja, Joonas

Vaihe 2: Tuomareiden kirja, I. Kuninkaiden kirja.

Vaihe 1: 2. Samuelin kirja (osittain), 2. Kuninkaiden kirja (osittain), 2. Aikakirja, Ester

Ruutin ja Joonan ensimmäiset koepainokset odottavat I. Samuelin kirjan valmistumista. Tavoitteena on painaa koepainos näistä kolmesta kirjasta vuonna 2022.

Haasteita: Aluksi koronapandemia rajoituksineen hidasti käännöstyöryhmän etenemistä. Tämä johtui erityisesti koulutuksen puutteesta. Pandemian edetessä on kuitenkin löytynyt myös toimivia tapoja työskennellä etänä.

HANKKEEN MERKITYS

Kirkot ja yksityiset kristityt odottavat innolla ajanmukaista, omakielistä raamatunkäännöstä. Kääntäjä pastori **Elack Kadubula** kertoo omankielisen käännöksen merkityksestä hänelle itselleen:

- Äitini kuoltua vuonna 1981 perin hänen njamwezinkielisen Uuden testamenttinsa. Tämä kirja on suurin aarteeni. Se myös motivoi minua kääntämään Raamattu omalle kielelleni.

ASUNKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Kohderyhmä: Asun puhujia on noin 530 000 (2009). Asuväestö asuu Pohjois-Tansaniassa Kilimanjaron läänin Mwanan ja Samon piirikunnissa.

Asut ovat uskonnoltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia. Perinteisten uskontojen tapoja on osin sekoittunut kristinuskoon kuin islamiinkin.

Lukutaitoisuuden aste asunpuhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 92 % (läänin keskiarvo vuonna 2012). Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Projektikuvaus ja tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen asunkielinen koko Raamattu. Asunkielinen Uusi testamentti valmistui vuonna 1954 ja siitä on otettu uusintapainokset 1967 ja 1972. Tämä Uuden

PIPLiA. voimasanoja

testamentin tekstin osalta tehdään tarkistuskäännös. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi.

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan ennen kaikkea luterilaista, katolista ja adventtikirkkoa sekä joukko pienempiä seurakuntia. Kirkkojen johtajat toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä.

Tavoitteena on julkaista asunkielinen Raamattu vuoteen 2030 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Vanhan testamentin historiallisten kirjojen tekstien vedostaminen (yllä mainittu vaihe 1) ja tarkistaminen (vaiheet 2–3) on jatkunut.

Pandemian jatkumisen vuoksi käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde on kouluttanut kääntäjiä pääosin etänä. Koulutuksessa on kiinnitetty huomiota käännösperiaatteisiin, aakkoston kehittämiseen, Paratext-ohjelman käyttöön ja hankesuunnitteluun. Tämän lisäksi on tarkistettu raakakäännöksiä jokaisen kääntäjän kanssa erikseen. Tämä jälkimmäinen on osoittautunut tehokkaaksi etäkoulutusmuodoksi.

Vuoden loppuun mennessä tekstit on saatu työstettyä seuraaviin vaiheisiin:

Vaihe 3: Ruut, 1. Samuelin kirja, 1. Kuninkaiden kirja, 1. Aikakirja, Joonas

Vaihe 2: Joosua

Vaihe 1: Tuomareiden kirja, 2. Samuelin kirja (osittain), 2. Kuninkaiden kirja (osittain), 2. Aikakirja, Ester

Ruutin ja Joonan ensimmäiset koepainokset odottavat 1. Samuelin kirjan valmistumista. Tavoitteena on painaa koepainos näistä kolmesta kirjasta vuonna 2022.

Haasteita: Aluksi koronapandemia rajoituksineen hidasti käännöstyöryhmän etenemistä. Tämä johtui erityisesti koulutuksen puutteesta. Pandemian edetessä on kuitenkin löytynyt myös toimivia tapoja työskennellä etänä.

HANKKEEN MERKITYS

Kirkkojen johtajat ovat toivoneet jo kauan ajanmukaista asunkielistä raamatunkäännöstä. Pohjois-Tansaniassa käytetään laajasti myös valtakieltä

PIPLiA. voimasanoja

swahilia, mutta kirkkoissa sen rinnalla käytetään asua. Kaikki eivät ymmärrä swahilia riittävästi, jotta Raamatun sanoma ja merkitykset avautuisivat sillä.

Mwangan evankelisluterilaisen hiippakunnan piispa **Chediel Elinaza Sendoro** kommentoi raamatunkäännöksen merkitystä näin:

- Käytämme jumalanpalveluksissa asun kieltä. Meillä on myös asunkielinen virsikirja ja katekismus. Koen tärkeäksi, että kirkkomme voisi käyttää koko Raamattu omalla kielellämme. Omakielinen Raamattu vahvistaa ihmisten raamattusuhdetta sen sanan merkitysten avautumista.

FIPANKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Kohderyhmä: Tansaniassa fipan kieltä puhuu noin 700 000 ihmistä (2009). Kansanryhmä asuu Etelä-Tansaniassa Rukwan läänin Sumbawangan ja Nkasin piirikunnissa, jotka sijaitsevat Tanganjika ja Rukwa-järvien välisellä alueella.

Fipat ovat uskonnoltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia.

Lukutaitoisuuden aste fipanpuhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 70 % (läänin keskiarvo vuonna 2012). Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Projektikuvaus ja tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen fipakielinen koko Raamattu. Vuonna 1988 julkaistun Uuden testamentin teksti korjataan uuteen julkaisuun. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi. Tämän lisäksi käännetään myös katolisen kirkon hyväksymät deuterokanoniset kirjat.

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan ennen kaikkea roomalaiskatolista, herrnhutilaista ja luterilaista kirkkoa sekä joukko pienempiä seurakuntia. Kirkkojen johtajat toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä.

Tavoitteena on julkaista fipankielinen Raamattu vuoteen 2034 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Vuonna 2020 Covid-19 pandemia vaikeutti käännöstyön käynnistymistä. Vuonna 2020 hanketta valmisteltiin kirkkojen ja kyläyhteisöjen johtajien tapaamisella, mutta valintatyöpaja, jossa valittiin käännöstyöryhmän kääntäjät, voitiin pitää vasta lokakuussa 2021. Varsinainen

PIPLiA. voimasanoja

työ alkoi vuoden 2022 alusta, jolloin kääntäjille järjestettiin työtila Sumbawangan kaupungista ja hankittiin tietokoneet ja muut tekniset välineet.

Lokakuussa Dodomassa pidetyssä valintatyöpajassa käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde yhdessä Tansanian Pipliaseuran hankekoordinaattorin, Leah Kiloban kanssa opetti kääntäjille Paratext-käännösohjelman käyttöä, käännöstyön periaatteita sekä käännösprojektiin liittyviä käytänteitä. Marraskuussa järjestettiin Dodomassa myös erillinen kääntäjäkoulutus.

Haasteita: Kääntäjät tarvitsevat aikaa oppia tietokonetaitoja ja Paratext-ohjelman käyttöä. On myös haastavaa turvata riittävän tehokas internetyhteys.

HANKKEEN MERKITYS

Fipan kirkkojen johtajat pitävät omakielistä Raamattua tärkeänä koko kansan kannalta. Herrnhutilaisseurakunnan pastori, **Moses Kasawanga** kertoo:

- Fipan kieli on osa nuorten ihmisten hengellistä elämää. Emme halua, että he menettävät sitä. Äidinkieli koskettaa sydäntä!
- On tärkeää saada Raamattu omalle kielelle, jotta voimme ymmärtää sitä. Omakielinen Raamattu on aivan toista kuin Raamattu swahiliksi tai englanniksi. Se on tärkeää koko kansamme kannalta.

NYIHANKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Kohderyhmä: Tansaniassa njihan kieltä puhuu noin 280 000 ihmistä (2009). Njiha-väestö asuu Etelä-Tansaniassa Mbeyan läänin Mbozin piirikunnassa Rukwa-järven kaakkoispuolella.

Njihat ovat uskonnoltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia.

Lukutaitoisuuden aste njihanpuhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 81 % (läänin keskiarvo vuonna 2012). Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Projektikuvaus ja tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen njihankielinen koko Raamattu. Njihankielinen Uusi testamentti valmistui

PIPLiA. voimasanoja

vuonna 1965. Tämä Uuden testamentin teksti ajanmukaistetaan uuteen julkaisuun. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi.

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan ennen kaikkea herrnhutilaista, roomalaiskatolista, luterilaista kirkkoa, helluntaiseurakuntia sekä joukko pienempiä seurakuntia. Kirkkojen johtajat toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä.

Tavoitteena on julkaista njihankielinen Raamattu vuoteen 2032 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Vuonna 2020 Covid-19 pandemia vaikeutti käännöstyön käynnistymistä. Vuonna 2020 hanketta valmisteltiin kirkkojen ja kyläyhteisöjen johtajien tapaamisella, mutta valintatyöpaja, jossa valittiin käännöstyöryhmän kääntäjät, voitiin pitää vasta lokakuussa 2021. Varsinainen työ alkoi vuoden 2022 alusta, jolloin kääntäjille järjestettiin työtila ja hankittiin tietokoneet ja muut tekniset välineet.

Lokakuussa Dodomassa pidetyssä valintatyöpajassa käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde yhdessä Tansanian Pipliaseuran hankekoordinaattorin, Leah Kiloban kanssa opetti kääntäjille Paratext-käännösohjelman käyttöä, käännöstyön periaatteita sekä käännösprojektiin liittyviä käytänteitä. Marraskuussa järjestettiin Dodomassa myös erillinen kääntäjäkoulutus.

Haasteita: Kääntäjät tarvitsevat aikaa oppia tietokonetaitoja ja Paratext-ohjelman käyttöä. On myös haastavaa turvata riittävä virransaanti tietokoneisiin ja internetyhteys Vwawan kylässä, jossa toimistotila sijaitsee.

HANKKEEN MERKITYS

Kirkkojen johtajat ovat toivoneet jo kauan ajanmukaista njihankielistä raamatunkäännöstä. Vwawan herrnhutilaisseurakunnan pastori, **Mwamulima Lastone** kommentoi äidinkielen käännöksen merkitystä näin:

- Omakielinen raamatunkäännös on hyvin tärkeä. Ihmiset tulevat siitä iloitsemaan! He kyllä lukevat Raamattua swahiliksi, mutta usein he eivät ymmärrä kaikkia sanoja. Kun Raamattu on njihojen omalla kielellä, he ymmärtävät tekstin merkityksen helposti.

PIPLiA. voimasanoja